

שקלא וטריא

— סכום על דף היומי —

לעלו שמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמעריים שיתקיים תורתו) שנאמר
{משלי ח} אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

בבא קמא יז

גמרא

א"ל רבינא לרביא היינו רגל היינו בהמה? היינו דבר אחד, ומדוע כתב זאת בשני אופנים.

א"ל רבא **תנא אבות** רגל ממש שדרסה **וקתני תולדות**, דהזיקה מצוי ואין כוונתה להזיק, כגון להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה, ובשליף שעליה.

אלא מעתה סיפא משנה לקמן **דקתני השן מועדת** לאכול את הראוי לה, **הבהמה מועדת** לאכול פירות וירקות- **מאי אבות ומאי תולדות איכא** הרי אכילת פירות וירקות היינו שן ממש?

הוה קמהדר ליה רבא לרבינא בבדיחותא וא"ל **אנא שנאי חדא** פירשתי את הרישא, ואת שני חדא הסיפא. להלן שני תירוצים בביאור הסיפא:

א. אמר רב אשי **תנא שן דחיה וקתני שן דבהמה-**

ס"ד אמינא ושלח את בעירה היינו תרגום של בהמה **כתבי, בהמה אין, חיה לא, קמ"ל דחיה בכלל בהמה** שכתוב 'זאת הבהמה אשר תאכלו... איל צבי ויחמור'.

(קושיה) אי הכי, הא מבעי ליה **למיתני ברישא**.

(תירוץ) **האי דאתיא ליה מדרשא, חביבא ליה**.

(קושיה) אי הכי **רישא נמי**: ליתני היא דלא כתיבא ברישא?

(תירוץ) הכי השתא?! התם סיפא אידי ואידי אבות נינהו, הך דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה, הכא שביק אב ותני תולדה?!

ב. איבעית אימא - אידי דסליק מפרק ראשון דתנן ברגל מועדת פתח ברגל. **צורות האם משלם חצי נזק או נזק שלם - מחלוקת רבנן וסומכוס**

כל דבר שהזקק בידיים ע"י רגל הבהמה, משלם נזק שלם, אך כשהזיקה בכוחה, למרות שכוחה כגופה, ישנה מחלוקת האם יש הלכה למשה מסיני מיוחדת שמשלם חצי נזק בלבד, כדלהלן:

תנו רבנן - בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר כיצד?

בהמה שנכנסה לחצר הניזק, והזיקה בגופה דרך הלכה, ובשערה דרך הלכה, באוכף שעליה, ובשליף משאו¹ שעליה, ובפרומביא שבפיה, ובזוג בצוארה, וחמור במשא משלם נזק שלם.

להלן ההמשך של הברייתא לפי תיקון הגמרא (חסורי מחסרה):

א. [ת"ק]

צורות אע"ג כי אורחיהו: חצי נזק.

וחזיר שהיה נובר בחוטמו באשפה והתיז והזיק: משלם חצי נזק דהיינו צורות.

א. **סומכוס**: צורות, וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק: משלם נזק שלם - כמו שיתבאר לקמן, שסובר שכוחו כגופו, ואין הלכה למשה מסיני מיוחדת שחייב חצי נזק בלבד.

תרנגולין - צורות

ת"ר תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים:

א. [ת"ק]

בכנפיהן: משלם נזק שלם.

ברוח שבכנפיהן היינו צורות: משלמין חצי נזק.

ב. **סומכוס** אומר נזק שלם.

ת"ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף שקרעו בגדיהם עד שנראו כתפיהם דברי ר' יהודה.

א"ל ר' נחמיה והלא לפני אחאב שהיה רשע עשו עבדיו ואוהביו כן? אלא שהניחו ס"ת על מטתו, ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה.

(קושיה) והאידינא נמי עבדינן הכי אז מה הגדולה שעשו לו?!
להלן שלושה תירוצים מה הבדל בינו לבינו:

א. אפוקי מפקינן, אנוחי על מיתתו לא מנחנין.

ב. ואיבעית אימא - אנוחי נמי מנחנין, קיים זה' לא אמרינן.

ג. רבי יוחנן- כמבואר במעשה הבא:

אמר רבה בר בר חנה הוה אזילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא, פעם אחת כי הוה עייל לבית הכסא והוה בעינא מיניה מלתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן: אפילו קיים אמרינן, **לימד לא אמרינן** אך לחזקיה אמרו שאפילו לימד לאחרים.

(קושיה) והאמר מר גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה^מ - אלמא מעשה עדיף.

(תירוץ) הא למיגמר מעשה עדיף הא לאגמורי לאחרים עדיף ממעשה.

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי מאי דכתיב אשריכם **זורעי** על כל מים משלחי רגל **השור והחמור?**

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים - ואין זריעה אלא צדקה שנאמר **זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד**.

ואין מים אלא תורה - שנאמר **הוי כל צמא לכו למים**.

א. זוכה לנחלת שני שבטים: זוכה לכלילה כיוסף דכתיב **בן פורת יוסף**

בנות צעדה עלי שור היינו כילה.

זוכה לנחלת יששכר דכתיב **יששכר חמור גרם** תרגום עתיר נכסין.

ב. אית דאמרי-

אויביו נופלין לפניו כיוסף דכתיב בכור שורו **בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ**.

זוכה לבינה כיששכר דכתיב **ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל**.

הדרן עלך ארבעה אבות

מתניתין

כיצד הרגל מועדת? לשבר בדרך הלכה, **הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר**. היתה מבעטת שינוי הוא זה והיינו תולדה של קרן או שהיו צורות מנתזין מתחת

רגליה ושברה את הכלים, למרות שזאת דרכה, אך זהו הלכה למשה מסיני (צורות) שמשלם חצי נזק.

דרסה^מ על הכלי ושברתו, דהיינו רגל, ונפל על כלי אחר ושברו, דהיינו צורות: על הראשון משלם נזק שלם, ועל האחרון משלם חצי נזק, שהוא צורות.

התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר. היה דליל דבר קשור ברגליו או שהיה מהדס^מ מרקד והתיז צורות ומשבר את הכלים משלם חצי נזק דהיינו צורות.

[עד כאן דף יז עמוד א]

^מ ובשאלות דרב אחאי גאון ל"ג קיים אמרינן לימד לא אמרינן אלא גרס ומנח תפילין והדר אמר לן ותו לא ופריך גמרא והיאך הוה מנח תפילין תחלה קודם שהיה אומר להם השמעתתא והלא למוד גדול ממעשה ומשני הא למגמר הא לאגמורי דליגמר נפשיה למוד גדול שמביא לידי מעשה אבל לאגמורי לאחרים לא עדיף ולפיכך היה מניח תפילין תחלה: ^מ תוספות ד"ה דרסה על הכלי. אור"י דאיצטרך לאשמעינן דס"א דמשונה הוא כיון דדרסה כ"כ בחוזק שניתנו השבר על כלי אחר ושברו ומסתמא הזיק נתכוננה:.

^מ תוספות ד"ה והאמר מר גדול למוד תורה שמביא לידי מעשה. פי' בקונטרס אלמא מעשה עדיף וקשה לר"ת דאדרבה מהכא דייק ספ"ק דקדושין (דף מ: ושם) למוד גדול ממעשה גבי זקנים שהיו מסובין בעליית בית נתזה בלוד ונשאלה שאילה זו בפניהם למוד גדול או מעשה גדול ונמנו כולם ואמרו למוד גדול שמביא לידי מעשה ואומר ר"ת דה"פ והאמר מר שלמוד מביא לידי מעשה וכיון שאנו אומרים קיים הרי אנו אומרים שלמד דאי לא שלמד היאך קיים שהלמוד מביא לידי מעשה ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד ומשני הא לאגמורי [דלימוד] ודאי לא אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם

בבא קמא יז

[עד כאן דף יז עמוד ב]

תניא אידך-

תרנגולין שהיו מהדסין מרקד' ע"ג עיסה ועל גבי פירות, וטינפו, או ניקרו בחרטום

שלם: משלם נזק שלם.

א. [ת"ק] העלו עפר מן הארץ לעיסה או צורות: משלמין חצי נזק.

ב. **סומכוס** אומר נזק שלם.

תניא אידך-

תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים
משלם חצי נזק - **סתמא כרבנן**.

עתה הגמרא מסבירה במה נחלקו רבנן וסומכוס, כמו שהבאנו לעיל:

אמר רבא בשלמא **סומכוס** : קסבר כחו כגופו דמי.

אלא רבנן :

אי כגופו דמי, כוליה נזק בעי לשלם?

ואי לאו כגופו דמי, חצי נזק נמי לא לשלם? שלא מצינו חצי נזק באופן שהזיק כדרכו.
(מסקנה) הדר אמר רבא לעולם כגופו דמי - **וחצי נזק צורות הלכתא גמירי לה**.

הדמיון בין זב לנזקין

להלן דברי רבא שמשווה דיני טומאת זב לדיני נזקין, והגמרא מפרשת מה החידוש
שבא להשמיענו:

אמר רבא כל שבזב טמא נגע בטהור: **בנזקין משלם נזק שלם - עגלה מושכת**

בקרן קא משמע לן דהיינו כשעבר הקרון שעליו הזב ע"ג כלים, טמאים הם משום מדרס.

וה"ה לעניין נזקין, שאם משך עגלה וקרן ועבר ע"ג כלים ושיברן הרי זה נחשב הזק שבגופו
ממש ומשלם נזק שלם.

כל שבזב טהור כגון שזרק חפץ על אדם: **בנזקין משלם חצי נזק** דהיינו צורות.

תניא כותיה דרבא-

בהמה מועדת לשבר בדרך הלוכה כיצד?

בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה: דרך הלוכה, ובשערה דרך הלוכה,
באוכף שעליה, ובשליף שעליה, ובפרומביא שבפיה, ובזוג שבצוארה, וחמור

במשאו, **ועגלה מושכת בקרון: משלם נזק שלם - אלמא כגופו דמי**.

תנו רבנן תרנגולים שהיו מחטטין מנקרין בחבל דלי, ונפסק החבל, ונשבר הדלי:

משלמין נזק שלם.

בעי רבא: דרסה על כלי, ולא שברתו, ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו?

להלן צדדי הספק:

בתר מעיקרא **אזלינא** שדחפו - וגופיה הוא.

או דלמא **בתר תבר מנא אזלינא - וצורות נינהו** ומשלם חצי נזק בלבד.

תפשוט ליה מדרבה -

דאמר רבה זרק כלי מראש הגג^א, שעומד להישבר, ובא אחר ושברו **במקל** קודם

שנח: פטור השובר וחייב הזורק - שאזלינן בתר מעיקרא **דאמרינן ליה** שהשני **מנא תבירא**
תבר.

(דחיה) לרבב פשיטא ליה. לרבא מבעיא ליה.

ת"ש הידוס ר' קידית תרנגולין והתיז גלגלה את הכלי למקום אחר ונשבר.

[ת"ק] אינו מועד,

וי"א: ה"ז מועד.

1. ובהא קמפלגי: **דמר סבר בתר מעיקרא אזלינן ומר סבר בתר תבר**

מנא אזלינן.

(דחיה) לא:

2. בהתיז צורות והם שברו את הכלים - **ובפולוגתא דסומכוס ורבנן**

קמפלגי.

מעיקרא לא משכחת בצורות ח"נ [שתמיד הולכים בתר מעיקרא והיה אמור להיות שבעל הבהמה יתחייב נזק שלם ולא חצי נזק], וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו:

^א תוספות ד"ה בתר מעיקרא אזלינן כו'. ומדתנן דרסה על הכלי ושברתו [ולא כתב ונתגלגל] דמשמע הא נתגלגל למקום אחר ונשבר שם חייב ח"נ, ליכא למידק דאדרבה מדמפליג בין ראשון לשני ולא מפליג בראשון גופיה [בין שוברתו לבין נתגלגל] איכא למידק איפכא:

^{בא} תוספות ד"ה זרק כלי מראש הגג כו'. נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא תבר [הסברא היא שכשזרק את הכלי עצמו, כיוון שהוא במצב שהולך להשבר נחשב לשובר משא"כ בזורק אבן שבזרקתו אין שום שינוי במצב הכלי] דאי אזלינן נמי הכא בתר